

*Tatiana MANOLE, PhD.,
Technical University of Moldova*

FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI – O STRATEGIE IMPORTANTĂ A STATULUI

In this article the author examines the problem of financing of public education. Several factors are indicated here, such as the demographic, economic, political and social factors, which lead to the drawth of the public expences for education. There can be identified the soures af financing of the public education: financing from the state's budget and from the local budgets, and from other sources as well. The money spent on education are considered to be intelectual investments. This article treats the problem of calculation, the efficiency of spending money in the field of education.

Instituțiile de învățământ general sunt baza sistemului învățământului public al țării. Ele pun fundamentul cunoștințelor, care servește drept bază pentru ridicarea de mai departe a nivelului de cunoaștere și a măiestriei profesionale a tineretului în instituțiile superioare de învățământ și în școlile profesional-tehnice. De la calitatea învățământului general depinde nu numai succesul învățământului în școala superioară și medie de specialitate, dar și utilizarea eficientă a investițiilor bugetare în sfera învățământului. De aceea sfera învățământului public este un domeniu prioritar al statului care este cointerestat să crească o generație cultă, înalt calificată care ar fi capabilă să se includă în viața social-economică.

Dezvoltarea învățământului se realizează în concordanță cu cerințele diferitelor etape de evoluție economico-socială și cu accesul egal la instruirea tuturor membrilor societății. Învățământul este chemat să contribuie într-o măsură din ce în ce mai mare la progresul de ansamblu al societății.

Creșterea cheltuielilor publice pentru învățământ se datorează acțiunii a mai multor factori: demografici, economici, sociali, politici.

Factorii demografici conduc la creșterea populației a antrenat în mod firesc sporirea populației școlare.

Dezvoltarea economică, sporirea și diversificarea capitalului fix și circulant, ca urmare a modernizării și perfecționării proceselor tehnologice, au reclamat o forță de muncă înalt calificată. Aceasta se poate obține în baza unui spor de volum de cheltuieli pentru învățământ, orientate către perfecționarea forței de muncă. Creșterea economică

oferă posibilități mai mari de finanțare a învățământului. Factorii sociali și politici sunt și ei o forță influentă asupra sporirii finanțării învățământului.

Instituțiile învățământului public aparțin instituțiilor bugetare. Ele, de regulă, nu au venituri proprii și toate mijloacele bănești necesare pentru acoperirea cheltuielilor sunt finanțate din buget, care este principala sursă de finanțare a învățământului public general: învățământ preșcolar, primar, scoli de cultură generală, licee, gimnazii.

Dezvoltarea economiei ca urmare a modernizării și perfecționării proceselor tehnologice, reclamă forță de muncă calificată, care cere pregătire complexă. În condițiile actuale se cer tot mai multe investiții în capitalul uman.

Finanțarea învățământului se efectuează în funcție de structura lui. În conformitate cu „Clasificația funcțională a cheltuielilor bugetare” sistemul învățământului în Republica Moldova are următoarea structură:

Grupa principală	Grupa	Învățământul
6	01	Învățământ preșcolar
6	02	Învățământ primar
6	03	Învățământ secundar
6	04	Învățământ superior
6	05	Învățământ postuniversitar
6	06	Cursuri și instituții de perfecționare a cadrelor
6	07	Instituții și servicii în domeniul învățământului neatribuite la alte grupuri
6	08	Învățământ mediu de specialitate
6	10	Organe administrative

Potrivit clasificăției UNESCO, diferitele niveluri și tipuri de învățământ se grupează astfel: preșcolar, primar, secundar superior și alte tipuri de învățământ. La rândul său învățământul secundar cuprinde: învățământ secundar general (gimnazii, licee), învățământ secundar tehnic, profesional, pedagogic, postliceal. În afara finanțării diferitelor unități și grade de învățământ, în cadrul acestor cheltuieli se cuprind și unele acțiuni pe linia educației de învățământ, cum ar fi:

doctoratul, acțiuni pe linia educației permanente, concursuri, tabere școlare și excursii ș.a.

Finanțarea cheltuielilor pentru învățământ se realizează din diferite **surse** și anume: bugetul statului, taxele școlare, împrumuturile, donațiile, subvențiile din partea unor societăți comerciale, veniturile provenite din exploatarea proprietăților aparținând instituțiilor de învățământ sau din activități prestate de terți.

Resursele publice pentru învățământ pot fi alocate atât din bugetul statului, cât și din bugetele locale, în funcție de organizarea centralizată sau descentralizată a învățământului și de subordonarea instituțiilor de învățământ.

În România, cheltuielile pentru învățământ se finanțează din bugetul administrației centrale de stat, de regulă prin intermediul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului și din bugetele locale prin intermediul consiliilor județene, precum și a primăriei generale a municipiului București, primăriilor municipale, orașenești și comunale.

S-au experimentat opinii potrivit cărora întreprinderile, ca beneficiare ale cadrelor pregătite în școli, să participe cu un anumit impozit la formarea fondurilor destinate finanțării învățământului de către autoritatea publică. Dar indiferent de subiecții participanți la finanțarea învățământului, statul trebuie să-și asume rolul de organizator al învățământului, dar și să preia asupra sa sarcina acoperirii cheltuielilor de învățământ necesare. În aceste condiții, instituțiile de învățământ private ar putea beneficia de subvenții de la buget și s-ar afla sub controlul nemijlocit al statului. Cercetările din România au înregistrat și soluții de mijloc, conform cărora cheltuielile pentru învățământul elementar să fie suportate integral din resurse publice, iar cele pentru învățământul secundar și superior, precum și pentru alte forme de pregătire a cadrelor să fie suportate într-o anumită proporție de sectorul particular prin intermediul unui impozit cu afectare specială, care va fi dimensionat în funcție de numărul personalului, gradul de calificare al acestuia și rolul economic al întreprinderii.

În prezent, bugetul statului reprezintă principala sursă de finanțare a învățământului în Republica Moldova, ca de altfel în toate țările lumii, ceea ce reflectă importanța deosebită acordată acestui domeniu al vieții sociale.

E de menționat, că în economia de piață există două tipuri de unități de învățământ: **publice**, finanțate de la bugetul de stat și bugetele locale, precum și instituții de învățământ **particulare** sau **private**, care pot fi independente sau parțial subvenționate de către stat.

În Republica Moldova, în perioada tranziției la economia de piață, pe lângă învățământul public a luat amploare învățământul privat, în special la nivelul învățământului superior.

Astfel, în Republica Moldova, în anul de studii 2006/2007 au activat 31 de instituții de învățământ superior, inclusiv publice – 17 și private – 12, trei fiind de altă natură (cu finanțare mixtă).

Populația participă la finanțarea învățământului în mod direct, prin intermediul taxelor școlare, dar mai efectuează și alte cheltuieli pentru întreținerea extrașcolară a elevilor, studenților, respectiv pentru transport, chirii ș.a.

Întreprinderile efectuează cheltuieli pentru învățământ atunci când organizează cursuri de pregătire profesională, de calificare a salariaților sau viitorilor angajați.

De fapt, politica statului în învățământ trebuie să țină cont de faptul că cadrele pregătite se pot angaja în întreprinderile private, de aceea un impozit de școlarizare pus asupra veniturii întreprinderilor trebuie să existe. Statului îi rămas să decidă asupra cotei de impozitare.

Cheltuielile pentru învățământ mai pot fi finanțate prin donații sau alte forme de ajutor ce pot fi primite de unitățile de învățământ din partea unor întreprinderi, firme, fundații, societăți de binefacere. Ajutorul extern în domeniul finanțării învățământului deține o oarecare pondere din totalul surselor de finanțare. Aceasta îmbracă forma subvențiilor directe, avem în vedere burse pentru cei care vor pleca să învețe în alte state, a împrumuturilor, a finanțărilor sau se referă la trimiteri de experți, cadre didactice, tehnicieni, ori chiar unele resurse materiale necesare învățământului.

O altă sursă de finanțare a învățământului poate fi obținută prin Cooperarea internațională, care a luat în perioada contemporană o mare amploare. **Organizațiile** internaționale și principalele state dezvoltate consacră o mare parte din bugetul lor asistenței tehnice. În ciuda acestui efort, rezultatele sunt totuși limitate, exact ca și în domeniul economic. Cooperarea poate fi multilaterală, organizată de o instituție internațională sau bilaterală, de la țară la țară. Sursa fondurilor este în general guvernamentală, deoarece instituțiile internaționale sunt finanțate prin contribuțiile statelor membre.

În Republica Moldova, cheltuielile pentru învățământ ca pondere în PIB au evaluat după cum urmează:

În 2004 – 10,2 % din PIB;
 În 2005 - 11,5 % din PIB;
 În 2006 - 11,7 % din PIB;
 În 2007 - 12,8 % din PIB;
 În 2008 - 13,0 % din PIB;
 În 2009 - 13,1 % din PIB;
 În 2010 - 13,5 % din PIB.

Dacă ne referim la total cheltuieli socio-culturale în PIB ele alcătuiesc corespunzător: 2004-22%; 2005-24%; 2006- 25,8%; 2007 - 27,5%; 2008 – 27,9%; 2009 – 27,9 %; 2010 - 28,0%.¹

În România, în perioada de tranziție, cheltuielile pentru învățământ dețin circa 25% în cadrul cheltuielilor pentru acțiuni social-culturale, lucru ce reflectă locul învățământului în cadrul acestor acțiuni.

Datorită necesităților actuale de reorganizare a învățământului din statul nostru, pe lângă cheltuielile finanțate prin bugetul Ministerului Educației și Tineretului, se recomandă a crea fonduri bănești speciale anuale pentru învățământ, alimentate din venituri ale instituțiilor de învățământ: taxe de admitere, regie de cămin și cantină, taxe de școlarizare de la cetățenii străini, venituri din activitatea învățământului, cu cercetarea științifică, producția și prestarea de servicii etc. În România aceste fonduri sunt create începând cu anul 1993.

În concluzie, învățământul fiind un serviciu de interes public, este finanțat pe seama încasărilor generale ale statului, în special pe seama impozitelor și mai puțin pe seama împrumuturilor.

Nivelul resurselor alocate învățământului depinde de mai mulți factori: nivelul de dezvoltare a țării, urgența altor nevoi economice și sociale etc. În cadrul unui buget dat, creșterea cheltuielilor pentru învățământ poate avea loc numai în detrimentul altor sectoare, cum sunt: sănătatea, servicii sociale ș.a., care sunt de asemenea importante.

Unii autori au propus ca în alocarea resurselor pentru învățământ să aplice criteriul obișnuit al investiției intelectuale, și anume, rata rentabilității. Investiția în învățământ se face în maniera de a maximiza raportul dintre beneficii și costuri pe termen lung, în așa fel încât acest raport să fie superior altor investiții economice și sociale. Evaluarea costurilor ridică probleme puține în raport cu evaluarea beneficiilor, iar din punct de vedere practic, statisticile nu oferă date despre aceste evaluări, ceea ce le face inutilizabile.

Alți autori sugerează a fi reținut drept criteriu în alocarea resurselor pentru învățământ, un anumit procent din produsul intern brut. Ideea

este că, țările situate la un anumit nivel de dezvoltare pot să facă un efort mai mare pentru dezvoltarea învățământului; limita minimă a acestui efort, recomandată pe plan internațional, este de 4%.

Cheltuielile de educație în raport cu PIB în Republica Moldova în anul 2006 constituie 8,10%. În Țările Europei de Sud Est – 3,80%; În Țările Europei Centrale și Țările Baltice – 5,580%.²

Comparațiile internaționale sunt foarte dificile din cauza eterogenității statisticilor. Între problemele care intervin în acest sens se numără și faptul că nivelul cheltuielilor pentru educație nu este cunoscut cu precizie, ignorându-se în general suma investițiilor în învățământul privat. De asemenea, definirea cheltuielilor publice este ea însăși incertă. În general, nu se ține seama decât de bugetul Ministerului Educației și Tineretului, dar acesta nu reprezintă singurul buget pentru învățământ. Alte ministere au responsabilitatea școlilor sau centrelor de formare speciale, cum sunt Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Agriculturii și Alimentației Publice, Ministerul Apărării Naționale etc. În plus, bugetul Ministerului Educației și Tineretului nu cuprinde aceleași posturi în toate țările.

O altă dificultate a comparațiilor internaționale o reprezintă ajutorul extern. Existența acestuia, permite (teoretic) unei țări, să aloce mai puține resurse pentru educație; de fapt, țările în cauză efectuează cheltuieli anexe care pot fi la fel de importante precum: contribuția la cheltuielile de asistență tehnică, cheltuielile de funcționare a universităților. În unele țări, ajutorul extern este înglobat în bugetul național, iar uneori nu se cunoaște suma exactă a acestor cheltuieli din diverse rațiuni. Comparația este deformată dacă o țară indică suma totală a cheltuielilor naționale pentru învățământ, iar alta numai ajutorul extern primit.

Dificultățile nu sunt mai puține atunci când se raportează produsul intern brut și ponderea pe care o au cheltuielile pentru învățământ în acesta. Modelele de calcul diferă, de mai multe ori, de la o țară la alta, în modul de determinare a produsului intern brut.

Având în vedere toate aceste considerente, putem afirma că, la ora actuală nu există un criteriu general pentru a determina proporția optimă din PIB destinată învățământului. Procentul de 4% pe care l-au indicat conferințele internaționale ale UNESCO nu semnifică absolut nimic. În același timp, nu putem să afirmăm că sunt inutile comparațiile internaționale. Ele semnifică totuși posibilitățile fiecărui stat în parte. Fiecare stat trebuie să-și fixeze în funcție de condițiile sale proprii, limitele financiare ale bugetului său și repartitia dorită între efortul public și efortul privat.

Cheltuielile pentru învățământ reprezintă de fapt, investiții intelectuale. Investiția intelectuală derivă din existența capitalului intelectual. Capitalul intelectual nu se realizează prin procurarea de mijloace de producție, ci prin acțiuni de învățământ care dau individului posibilitatea să-i valorifice în condiții mai bune moștenirea sa genetică, aptitudinile, capacitatea de muncă. Perioada de obținere a efectelor în cazul investițiilor intelectuale coincide cu viața activă a omului (35-40 ani), pe când investițiile materiale durează mai puțin de 10 ani. În prezent, în Republica Moldova, ca și în România, în afara pregătirii realizate la nivel național, prin școală, foarte puține întreprinderi acordă importanța cuvenită formării profesionale la locul de muncă.

Privite ca investiții, cheltuielile pentru învățământ, fac necesitatea calculării eficienței lor. Pentru aceasta, este necesar să cunoaștem elementele care o determină: **efortul și efectele, respectiv costul și beneficiile.**

Costurile conțin resursele alocate învățământului din buget sau alte fonduri, cheltuielile indirecte, lipsa de câștig, cheltuielile familiilor ș.a.

Beneficiile aduse de învățământ (evaluate cu ajutorul metodei profilul vîrstă-câștig, conform căreia se consideră că pe măsura creșterii gradului de instruire și calificare, a numărului de ani de școală, cresc și câștigurile realizate), sunt echivalente cu suma veniturilor suplimentare datorate învățământului, calculate pe toată perioada vieții active. Cu alte cuvinte, eforturile sunt identificate cu cheltuielile de investiții care includ atât cheltuielile propriu-zise de învățământ, cât și cheltuielile pentru întreținerea și funcționarea unităților de învățământ (cheltuieli curente) alături de eforturile făcute de agenți economici, de organizații sau de populație pentru învățământ.

Dimensionarea cheltuielilor pentru învățământ se face în funcție de o serie de elemente specifice referitoare la contingentele școlare (copiii, elevii, studenții cuprinși în sistemul de învățământ al anului respectiv), costul unitar pe forme și unități de învățământ, norme, normative și alte instrumente financiare cu ajutorul cărora se fundamentează anumite categorii de cheltuieli (burse, salarii, contribuții). Cu caracter orientativ se folosește și execuția cheltuielilor pentru învățământ din perioada precedentă, în scopul evidențierii elementelor și situațiilor noi, specifice perioadei prezente. În Republica Moldova la planificare bugetară se utilizează Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (planificarea cheltuielilor bugetare pe trei ani consecutivi, ultimii doi ani fiind de prognoză).

Expresia cea mai sintetică a eficienței economice a cheltuielilor pentru învățământ o reprezintă contribuția acestora la creșterea economică. Celelalte efecte sociale, culturale, politice, umane sunt

practic incomensurabile. Aceste efecte vizează judecata și poziția oamenilor față de fenomenele politice și economice.

Eficiența economică a cheltuielilor pentru învățământ se determină atât la nivel macroeconomic cât și la nivel microeconomic.

Pentru determinarea unui *coeficient al eficienței economice* a cheltuielilor pentru învățământ, cât mai corect și real, trebuie ca în calcule să se țină seama de concordanța între sfera efectelor și a eforturilor, de respectarea decalajului în timp care există între perioada efectuării cheltuielilor pentru învățământ și perioada obținerii sporului de PIB ca efect al acestor cheltuieli. Acest coeficient poate avea un nivel subunitar (caz în care indică efectuarea unor cheltuieli mai mari decât rezultatele obținute) sau supraunitar, arătând că la o unitate monetară cheltuită pentru învățământ s-a obținut un PIB mai mare. Creșterea eficienței economice se poate constata comparând astfel, coeficienții calculați la diferite intervale de timp.

Un alt indicator de eficiență îl reprezintă și” **termenul de recuperare al cheltuielilor de învățământ**”.

Termenul de recuperare arată perioada de timp (ani,luni), în care cheltuielile efectuate pentru pregătirea cadrelor sunt reconstituite din sporul de venit național obținut. Calculul acestui indicator, respectând condițiile arătate conduce la obținerea unui nivel redus al perioadei de recuperare a cheltuielilor pentru învățământ, comparativ cu cel al investițiilor materiale.

Eficiența cheltuielilor pentru învățământ poate fi urmărită cu bune rezultate și la nivelul microeconomic, în acest caz indicatorii fiind reprezentați *de cheltuielile medii pe indicator specific*.

Calculul și analiza acestor indicatori pe feluri de învățământ și la diferite unități de învățământ de același fel, conduce la unele concluzii care să direcționeze activitatea de planificare a cheltuielilor.

În activitatea de stabilire a nivelului cheltuielilor pentru învățământ, organele Ministerului Finanțelor utilizează astfel de cheltuieli medii pe indicator, mai ales în faza de analiză a propunerilor prezentate de unitatea de învățământ. Folosirea acestui indicator permite identificarea acelor cheltuieli care au un nivel exagerat, ceea ce dovedește și o planificare națională și neeconomicoasă a lor.

Finanțarea învățământului în Republica Moldova ca și în România în perioada contemporana, dezvoltarea sa ridică probleme cum ar fi: resursele alocate învățământului trebuie să fie mai bine utilizate iar creșterea lor nu e singurul mod de a realiza obiectivele economice și sociale ale politicii naționale.

Învățământul nu e o industrie care speră, după un termen mai lung sau mai scurt, să reentre în posesia fondurilor de pe urma vânzării produselor sale. **În învățământ, cheltuielile au un caracter definitiv, iar investiția intelectuală are o viață mult mai lungă decât investiția materială.** Beneficiile obținute de pe urma investiției intelectuale aduc avantaje colectivității, dacă nu mai mult, cel puțin la fel ca și individului.

Concret, finanțarea învățământului se face pe grade de învățământ, potrivit structurii învățământului.

În Republica Moldova fondurile bugetare sunt îndreptate cu precădere către învățământul primar și secundar.

Deși costul este mai ridicat în învățământul superior, el este finanțat în proporție mai mică, deoarece sunt introduse taxe școlare. Această practică este utilizată de majoritatea țărilor lumii la etapa contemporană. Totodată, în multe state sunt înființate universități particulare, care se întrețin exclusiv cu taxe plătite de studenți, astfel că instruirea superioară și specializarea profesională sunt tot mai mult condiționate de venituri proprii ale familiilor. De regulă, resursele publice sunt destinate pentru acoperirea integrală sau în parte a cheltuielilor curente ale instituțiilor de învățământ. Împrumuturile sunt folosite, în general, pentru finanțarea investițiilor de învățământ.³

Cheltuielile pentru învățământ în Republica Moldova

Situația recentă a finanțării învățământului în Republica Moldova este redată în tabelele de mai jos.

În baza informației din tabelul 1 constatăm că cheltuielile pentru serviciile publice ca pondere în PIB sunt în creștere, în general, pe toate tipurile. E de menționat că ponderea cea mai mare în PIB o dețin cheltuielile pentru învățământ, alcătuind de la 4,7% în 1999 la 8,44% în anul bugetar 2006. Aceeași tendință este menționată și la creșterea ponderii cheltuielilor pentru sănătate de la 2,9% în anul 1999 la 3,84% în anul bugetar 2006. Această tendință se observă și la alte servicii publice (vezi tabelul 1).

Cheltuielile bugetului consolidat pentru asigurări sociale și securitate socială în anul 1999 au alcătuit 3,8% din PIB. În anii următori se observă o scădere, ajungând la 2,8% în 2004, ca mai apoi să se înregistreze o creștere substanțială până la 3,46% în anul bugetar 2006.

Analiza cheltuielilor publice după categoria economică (ca % în PIB) ne demonstrează că cheltuielile Bugetului Asigurărilor Sociale de Stat reprezintă cea mai mare contribuție la cheltuielile în acest sector, ajungând la 8,25% din PIB în 2007 (vezi tabelul 3).

Cheltuielile Bugetului de Stat și Bugetului UAT (anuale) pentru servicii (ca % din PIB)

Tabelul 1.

Nr.	Indicatori	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (estimată)	2008 (progn.)	2009 (progn.)	2010 (progn.)
1.	Servicii publice	1,8	1,9	1,8	1,9	1,8	1,9	2,44	2,38	2,36	x	x	x
2.	Apărare	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,41	0,49	0,45	x	x	x
3.	Ordine publică și securitate	1,7	1,6	1,6	2,1	1,9	1,7	2,02	2,28	2,30	x	x	x
4.	Educație	4,7	4,5	4,8	5,5	5,4	6,8	7,28	8,44	7,84	8,4	7,9	7,7
5.	Sănătate	2,9	2,9	2,8	3,5	3,4	4,2	3,48	3,84	3,60	5,8	6,1	6,0
6.	Asigurare socială și securitate socială	3,8	3,8	2,6	2,9	2,7	2,8	3,44	3,46	3,55	x	x	x
7.	Cultură, artă, sport, și tineret	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,84	1,16	0,87	x	x	x
8.	Agricultură, silvicultură și ape	1,1	1,0	0,3	0,5	0,4	0,5	1,85	1,58	1,63	x	x	x
9.	Protecția mediului și Hidrometeorologia	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,14	0,25	0,24	x	x	x
10.	Transport, drumuri, comunicații și informatică	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,58	1,36	0,93	x	x	x

Sursa: Ministerul Finanțelor (După: Evaluarea Cheltuielilor Publice și Responsabilității Financiare: Raport asupra Performanței Managementului Financiar Public. Iunie 2006, pag.9).

Pentru anii 2005, 2006 și 2007 calculele sunt efectuate de autor în baza informației de la Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

Aceeași tendință de creștere este și la Cheltuielile Fondului Asigurărilor Obligatorii de Asistență Medicală, reprezentând 2,9% din PIB în 2004, iar în anii următori având tendință de creștere, ajungând către anul bugetar 2006 la 3,44 % (vezi tabelul 2.)

BASS și FAOAM în Republica Moldova ca pondere în PIB

Tabelul 2

Indicatori	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (estimat)
<u>Venituri:</u>								
BASS	6,3	6,8	7,3	7,2	7,8	9,86	9,99	9,91
FAOAM	x	x	x	n.a.	1,0	3,42	3,58	3,87
<u>Cheltuieli</u>								
BASS	8,3	7,2	8,4	7,9	8,6	10,58	10,06	10,15
FAOAM	x	x	x	n.a.	2,9	2,95	3,44	3,87

Sursa: Ministerul Finanțelor (După: Evaluarea Cheltuielilor Publice și Responsabilității Financiare: Raport asupra Performanței Managementului Financiar Public. Iunie 2006, pag.9).

Notă: Pentru anii 2005-2007, calculele, sunt efectuate de autor în baza BASS și FAOAM, la veniturile și cheltuielile pentru anii respectivi.

Din datele tabelul 2 constatăm că veniturile BASS nu pot acoperi cheltuielile, care sunt mai mari decât veniturile. Astfel, ponderea veniturilor BASS în PIB în anul bugetar 2000 au alcătuit 6,3%, iar a cheltuielilor – 8,3%, fiind cu două puncte procentuale mai mari decât veniturile. Deși ponderea veniturilor și a cheltuielilor ca pondere în PIB este în creștere, totuși discrepanța dintre acești doi indicatori există în dinamica anilor 2000-2007, fiind, totuși, mai mică. Astfel ponderea veniturilor BASS în PIB în anul bugetar 2006 au alcătuit 9,99%, iar a cheltuielilor – 10,06%. Veniturile și cheltuielile FAOAM sunt aproape echilibrate.

Sursa principală a veniturile în BASS și în FAOAM sunt din contribuțiile plătite de angajați și angajatori (patroni) și din transferuri din partea Bugetului de Stat, având menirea pentru acoperirea cheltuielilor care nu sunt acoperite din Fondurile respective.

Cheltuielile Publice în Republica Moldova după conținutul lor economic ca pondere în PIB, %

Tabelul 3.

Indicatori	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (estimat)	2008 (progn.)	2009 (progn.)	2010 (progn.)
Plăți salariale (%)	7,7	8,1	9,5	9,6	7,8	8,0	9,5	9,5	9,7	9,6	9,6
Bunuri și servicii (%)	6,0	6,1	6,9	6,2	7,8	7,7	8,2	10,3	10,3	10,6	10,5
Subvenții întreprinderilor (%)	2,1	1,4	1,4	1,6	2,0	2,6	2,4	2,1	1,7	1,6	1,7
Transferuri persoanelor (%)	8,7	7,9	9,1	8,8	9,7	10,7	11,1	12,2	12,3	12,5	12,9
Din contribuții de asigurări sociale (%)	8,1	7,0	8,1	7,6	8,4	7,82	8,72	8,25	x	x	x
Altele (%)	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Capital (%)	5,0	3,5	5,0	4,6	5,0	6,2	8,0	6,2	5,8	5,0	4,4

Sursa: Ministerul Finanțelor (După: Evaluarea Cheltuielilor Publice și Responsabilității Financiare. Raport asupra Performanței Managementului Financiar Public. Iunie 2006, pag.9). Calculele pentru anii bugetari 2005,2006,2007 au fost efectuate de autor în baza datelor din BASS pentru anii respectivi.

Un interes deosebit prezintă analiza cheltuielilor publice din punct de vedere al conținutului lor economic, efectuată în baza tabelului 3.

E de menționat, că plățile pentru salarii au crescut anual din 2000 ca cotă în PIB la fel ca și cheltuielile pentru bunuri și servicii. Transferurile către persoanele fizice (în cadrul asigurărilor sociale) constituie a doua categorie după mărime (cu excepția anului 2000 când a fost cea mai mare). În tabelul 3 prezentăm în dinamică tendința acestor plăți.

Din datele tabelului constatăm că plățile salariale ca pondere în PIB sunt în creștere de la 7,7 % în anul 2000 la 9,5 % în 2006. Menționăm o creștere ponderată și a cheltuielilor pentru bunuri și servicii de la 6,0% în anul 2000 la 8,2% în 2006, planificându-se o creștere pentru perioadele următoare. La fel sunt în creștere și transferurile către persoane de la 8,7 % în 2000 la 11,1% în 2006, cu o creștere lentă în perioadele următoare.

O analiza detaliata a finanțării învățământului public pe nivele de instituții prezentăm mai jos în baza informației din sectorul Botanica mun. Chișinău în dinamica anilor 2003-2007.

Analiza tabelului 4

În instituții preșcolare (grupa funcțională de cheltuieli § 051 din sector. Botanica mun. Chișinău) cheltuielile pentru Retribuirea muncii la art. 111.00, 112, 116.01 au alcătuit ca pondere în totalul cheltuielilor reale/ pentru un copil pentru perioadele analizate după cum urmează în tabelul 4.

Din datele tabelului constatăm că cheltuielile pentru Retribuirea Muncii (art. 111) și contribuțiile în BASS (art. 112) și primele de asigurare obligatorie de asistență medicală (art. 116.01) alcătuiesc ponderea cea mai mare în totalul cheltuielilor reale anual pentru un copil, având o tendință de creștere de la 43% în 2003 la 48% în 2006.

Pe locul doi ca pondere sunt cheltuielile pentru plata mărfurilor și serviciilor (art. 113 și aliniatele corespunzătoare din clasificatia economică a cheltuielilor bugetare), care au alcătuit în anul 2003 36% în cheltuielile totale reale,

Cheltuielile totale reale ce revin la un copil, având apoi tendințe de scădere substanțială, ajungând în anul 2006 la 19%. Spre anul 2007 s-a planificat o creștere de până la 28%.

O altă grupă de cheltuieli în instituțiile preșcolare sunt cele ce țin de procurarea de rechizite de birou, materiale și obiecte de uz gospodăresc (art. 113.03) manuale materiale didactice etc. (art. 113.05) cărți și ediții periodice (art. 113.06), reparații curente (art. 113.17); procurarea și instalarea contoarelor (art. 113.27), procurarea mijloacelor fixe (art. 242). Aceste cheltuielile echilibrează între 3% și 4% pe parcursul perioadei analizate.

**Dinamica cheltuielilor ponderate în Instituțiile preșcolare
Din sec. Botanica, mun. Chișinău.**

Tabelul 4

Grupele cheltuielilor funcționale	Anii					
	2003	2004	2005	2006	2007 (estimat)	
§ 051 „Instituții preșcolare”, total cheltuieli reale ce revin la un copil.	2847,72	3625,97	4238,91	5023,31	5882,26	
Inclusiv: Salariul: art. 111, 112, 116, 01 (% în total) cheltuieli reale pentru un copil	43%	43%	47%	48%	46%	
Servicii comunale: art. 113.01; 113.04; 113.34; 113.35. (%)	36%	28%	26%	19%	28%	
Procurări: art. 113.03; 113.05; 113.06; 113.17; 113.27; 242. (%)	3%	2%	3%	4%	4%	
Alimentația: art. 113.09, (%)	11%	17%	19%	22%	20%	

Sursa: Pretura sec Botanica, Departamentul Învățământ și Tineret.

**Dinamica cheltuielilor ponderate în școlile primare
din sec. Botanica, min. Chișinău (anii 2003-2007)**

Tabelul 5

Grupa cheltuielilor funcționale	A N I I					
	2003	2004	2005	2006	2007 (estimat)	
§ 052 „Școlile primare”, total cheltuieli reale ⁴ , lei	1794,28	1891,92	2801,44	3819,95	4109,82	
La un elev Inclusiv: Salariul: art. 111; 112; 116.01	52%	62%	74%	71%	64%	
Servicii comunale: art. 113.01; 113.04; 113.11; 113.34; 113.35.	20%	20%	10%	9%	19%	
Procurări: art. 113.03; 113.05; 113.06; 113.17; 113.27; 242	6%	3%	1%	4%	4%	
Alimentația, art. 113.09.	9%	10%	10%	13%	13%	

Sursa: Pretura sec Botanica, Departamentul Învățământ și Tineret.

Un compartiment important de cheltuieli este „Alimentația” (art. 113.09).

Cheltuieli la acest articol cresc de la 11% în 2003 la 22% în 2006, cu o reducere lentă către anul 2007 (vezi tabelul Nr. 4).

Pentru a asigura organizarea alimentației copiilor din instituțiile preșcolare pentru anul bugetar 2007 conform normei zilnice luate în calcul de Ministerul Finanțelor, precum și pentru asigurarea respectării acesteia de către fiecare UAT, cheltuielile pentru acest scop au fost suplimentate cu mijloace pentru acoperirea insuficienței acestora în anul 2006. Insuficiența de mijloace sa estimat ca diferența dintre cheltuielile calculate pornind de la numărul copiilor incluși în bugetul pe anul 2006 (an precedent de elaborare a bugetului) a fiecărei UAT, numărul unic de zile de alimentație pentru fiecare UAT (165 zile), norma de alimentație pe zi de 6 lei și cheltuieli aprobate în buget în acest scop.

Analiza tabelului 5.

În școlile primare (grupa funcțională de cheltuieli § 052 din sector. Botanica mun. Chișinău) cheltuielile pentru Retribuirea muncii la art. 111.00, 112, 116.01 au alcătuit ca pondere în totalul cheltuielilor reale/ pentru un copil pentru perioadele analizate după cum urmează în tabelul 5.

Din datele tabelului constatăm că cheltuielile pentru Retribuirea Muncii (art. 111) și contribuțiile în BASS (art. 112) și primele de asigurare obligatorie de asistență medicală (art. 116.01) alcătuiesc ponderea cea mai mare în totalul cheltuielilor reale anual pentru un copil, având o tendință de creștere de la 52% în 2003 la 71% în 2006.

Pe locul doi ca pondere sunt cheltuielile pentru plata mărfurilor și serviciilor (art. 113 și aliniatele corespunzătoare din clasificatia economică a cheltuielilor bugetare), care au alcătuit în anul 2003 20% în cheltuielile totale reale,

Cheltuielile totale reale ce revin la un copil, având apoi tendințe de scădere substanțială, ajungând în anul 2006 la 9%. Spre anul 2007 s-a planificat o creștere de până la 19%.

O altă grupă de cheltuieli în școlile primare sunt cele ce țin de procurarea de rechizite de birou, materiale și obiecte de uz gospodăresc (art. 113.03) manuale, materiale didactice etc. (art. 113.05) cărți și ediții periodice (art. 113.06), reparații curente (art. 113.17); procurarea și instalarea contoarelor (art. 113.27), procurarea mijloacelor fixe (art. 242). Aceste cheltuielile au alcătuit 6% în 2003, scăzând drastic până la 1% în 2005 și apoi iarăși menționând o creștere de până la 4% în

2006 și fiind planificat tot atât pentru anul bugetar 2007.

Un compartiment important de cheltuieli este „Alimentația” (art. 113.09).

Cheltuieli la acest articol cresc de la 9% în 2003 la 13% în 2006.

Analiza tabelului 6.

Datele prezentate și analizate demonstrează că ponderea cea mai mare în total cheltuieli reale prevăzute pentru un elev în dețin cheltuielile pentru art. 111 „Retribuirea muncii” inclusiv și pentru art. 112 „Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii ” și art. 116.01 „Primele de asigurare obligatorie de asistență medicală”, ele fiind în creștere de la 68% în anul 2003 la 75% în anul 2006 reducându-se lent pentru anul 2007 (72%).

Locul doi după pondere ocupă cheltuielile pentru servicii comunale. Aceste cheltuieli după conținutul lor economic se referă la art. 113 „Plata mărfurilor și serviciilor” și corespunzător aliniatele:

113.01 – Energia electrică;

113.04 – Energia termică;

113.11 – Servicii de telecomunicație și de poștă;

113.34 – Apă și canalizarea;

113.35 – Salubritatea.

Aceste cheltuieli s-au redus lent ca pondere în total cheltuieli reale de la 19% în 2003 la 11% în 2006, iar în 2007 se prevede o creștere a lor până la 19%.

Instituțiile școlare au nevoie și de cheltuieli pentru procurări de obiecte necesare pentru funcționarea normală procesului de învățământ. Este vorba despre procurări la art. 113 aliniatele corespunzătoare:

113.03 – Rechizite de birou, materiale și obiecte de uz gospodăresc;

113.05 – Manuale, materiale didactice, practica de științifică și metodică;

113.06 – Cărți și ediții periodice;

113.017 – Reparații curent ale clădirilor și încăperilor;

113.27 – Procurarea și instalarea contoarelor;

242 – Procurarea mijloacelor fixe.

Aceste cheltuieli ca pondere în totalul cheltuielilor reale pentru un elev constituie 3% pentru fiecare an bugetar analizat, abatere face anul 2005, înregistrând o diminuare până la 2%.

**Dinamica cheltuielilor ponderate în
școlile medii de cultură generală(sec. Botanica, mun. Chișinău)**

Tabelul 6

Grupa cheltuielilor funcționale	A N I I					
	2003	2004	2005	2006	2007 (estimat)	
§ 053 Școli medii de cultură generală, total cheltuieli ce revin la un elev, - lei	1254,20	1510,24	2011,30	2710,12	2987,25	
Inclusiv: Salariu: art. 111.00; 112; 116.01. (Ponderea în total cheltuieli reale pentru un copil, %)	68%	68%	71%	75%	72%	
Servicii comunale: art. 113.01; 113.04;0113.11;113.34; 113.35; (%)	19%	18%	16%	11%	19%	
Procurări: art. 113.03; 113.05; 113.06; 113.17; 113.27;242. (%)	3%	3%	2%	3%	3%	
Alimentația: art. 113.09, (%)	4%	3%	4%	6%	5%	

Sursa: sec. Botanica, mun. Chișinău, DET (Direcția Educație și Tineret).

O cheltuială foarte importantă pentru școli este „Alimentația”, care conform categoriei economice de cheltuieli se referă la art. 113, aliniatul 09. Ponderea acestei cheltuieli variază între 4% și 5%, cu unele devieri de descreștere și de creștere față de anul 2003 (4%).

Astfel, alături de nevoile cetățenilor cu caracter individual și care sunt satisfăcute pe seama bunurilor private procurate prin mecanismul pieței, există o serie de nevoi sociale cum ar fi sănătatea, învățământul, protecția socială și altele care sunt satisfăcute cu ajutorul anumitor instituții publice, cum sunt, școlile, spitalele, policlinicile etc.).

Bibliography:

1. Legea pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995 (nr. 70—XVI, 5 mai 2005).
2. Clasificarea bugetară. Hotărâre Parlamentului Republicii Moldova privind clasificarea bugetară. Nr.969-XIII din 24 iulie 1996 (Ediția a doua, modificată și completată). – Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.
3. Legea Republicii Moldova cu privire la salarizare. Nr. 1305 –XII din 25 februarie 1993 (cu modificări și completări).
4. Legea Republicii Moldova cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar, nr., 355 din 23.12.2005.
5. Condițiile de salarizare pentru cadrele didactice și alte categorii de personal din instituțiile și organizațiile de învățământ preuniversitar. – Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 381 din 13 aprilie 2006.
6. Raportul privind evaluarea cheltuielilor pentru învățământul preuniversitar în sec. Botanica, mun. Chișinău, DET (Direcția Educație și Tineret).
7. Ilie Dogaru. Formula de finanțare a învățământului preuniversitar din România (Studii și proiecte). – București, 2002.

References:

¹Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (2008-2010), pag 28.

²Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (2008-2010), pag 28. (Datele sunt enunțate în baza informației MF și Anuarului statistic al finanțelor guvernamentale al FMI, 2005).

³Această judecată privind finanțarea învățământului este un rezultat al utilizării cercetărilor efectuate de savanții români, și în special de dnul Ilie Dogaru. Formula de finanțare a învățământului preuniversitar din România (Studii și proiecte). – București, 2002..

⁴Cheltuielile reale pentru un copil spre deosebire de normativul pentru un copil sunt mai mari deoarece ele cheltuielile efectuate din venituri suplimentare provenite din mijloace special, fonduri și plăți de la BSMF pentru hrană caldă pentru copii, elevi care nu sunt incluse în normativ.